

De EG na 1992 en de ontwikkelingslanden

De voltooiing van de interne markt zal een positieve impuls geven aan de economische groei in de EG. Hiervan zal in beginsel een positief effect uitgaan op de uitvoer van ontwikkelingslanden. In hoeverre een toeneming van deze uitvoer zal worden gerealiseerd hangt sterk af van de ontwikkelingen in de handelspolitiek van de EG.

DR. J. KOL*

In de officiële documenten van de voltooiing van de interne markt van de Europese Gemeenschappen (EG) na 1992 wordt nauwelijks aandacht gegeven aan de gevolgen voor de economische relaties met niet-lidstaten.

In het zogenaamde White Paper van de EG-commissie wordt een gedetailleerd overzicht gegeven van de fysieke, technische en fiscale belemmeringen die het tot stand komen van de interne markt in de weg staan¹. In een tijdschema worden voorts meer dan 300 concrete voorstellen beschreven om in 1992 deze belemmeringen op te heffen.

In het rapport van de EG-Commissie *The economics of 1992* wordt een samenvatting gegeven van de achtergrondstudies, welke zijn verricht om de economische effecten van het tot stand komen van de interne markt te bepalen². Uitgaande van een beschrijving van de tussen de lidstaten bestaande belemmeringen worden de economische kosten van hun eventuele voortbestaan berekend. Voor een aantal industrie- en dienstensectoren worden in dit verband case-studies verricht. Effecten worden geanalyseerd voor de economieën van de EG-lidstaten en voor de EG als geheel.

Het zogenaamde Cecchini-rapport *The European challenge 1992* is een gepopulariseerde versie van *The Economics of 1992*³. Enige aandacht wordt gegeven aan de verwachte toeneming van Europese concurrentiekracht op de wereldmarkt en verwacht wordt voorts (blz. xix), dat "een dynamische Europese markt... een hoognodige impuls kan geven aan andere economieën die in minder goede doen zijn".

Gezien de omvang van de taak om tot de voltooiing van de interne markt te komen is een concentratie van de aandacht voor de effecten binnen de EG alleszins begrijpelijk. Geheel afwezig is de aandacht voor gevolgen van de voltooiing van de interne markt voor niet-lidstaten overigens niet. De toenmalige EG-commissaris voor buitenlandse betrekkingen en handelspolitiek W. de Clercq heeft op 12 juli 1988 in Londen gesproken over het thema *1992; the impact on the outside world* waarin de liberalisatie in de EG wordt gezien als een onderdeel van handelsliberalisatie op wereldniveau, die middels de Uruguay-ronde gestalte zou kunnen krijgen. Recent heeft de Nederlandse staatssecretaris van buitenlandse zaken een nota aangaande de voltooiing van de interne markt aan de Tweede Kamer gezonden, waarin een paragraaf gewijd is aan de internationale verantwoordelijkheid⁴. Hierin wordt expliciet gewezen op de Europese verantwoordelijkheid – ook na 1992 – voor de economische vooruitgang van ontwikkelingslanden.

De gevolgen van de voltooiing van de interne markt voor niet-lidstaten en dan met name voor de ontwikkelingslanden

worden in het hiernavolgende besproken⁵; het zal daarbij in hoofdzaak gaan over de handelsrelaties en handelspolitieke aspecten vooral in verband met de uitvoer van ontwikkelingslanden.

Economische groei

Van het verwijderen van de interne handelsbelemmeringen in de EG worden positieve effecten verwacht op de economische groei. Daarbij wordt een viertal aspecten onderscheiden: een betere benutting van schaalvoordelen bij de productie, dalende produktiekosten door toenemende concurrentie, meer specialisatie volgens comparatieve voordelen op de interne markt en ten laatste stimulansen voor innovatie van producten en productieprocessen. Geschat wordt, dat het totale effect van deze verbeteringen zal zijn een jaarlijkse extra groei in het bruto nationaal produkt (bnp) in de EG van ongeveer 1% voorafgaande aan 1992, welke na 1992 verwacht wordt ten minste te worden gecontinueerd⁶.

In het algemeen hebben veranderingen in productie en inkomsten in de industrielanden belangrijke gevolgen voor de uitvoer van ontwikkelingslanden, zowel naar volume als naar prijs. De betreffende cijfers zijn opgenomen in tabel 1. Voor

* Erasmus Universiteit Rotterdam. Dit artikel is een uitgewerkte versie van een voordracht in het kader van de studiedag *EG 1992 en ontwikkelingssamenwerking*, georganiseerd door de Tweede Kamerfractie van de Partij van de Arbeid op 7 april 1989. Commentaar van de deelnemers aan deze studiedag en in het bijzonder van mr. E. Herfkens wordt in dank vermeld. Dank is voorts verschuldigd aan drs. K.A. Koekkoek en prof. dr. J. Tinbergen voor hun commentaar bij een eerdere versie van dit artikel.

1. Commission of the European Communities, *Completing the internal market*, White paper from the Commission to the European Council, Brussel, juni 1985.

2. Commission of the European Communities, *The economics of 1992 – an assessment of the potential economic effects of completing the internal market of the European Community*, *European Economy*, nr. 35, 1988.

3. Paolo Cecchini et al., *The European challenge – 1992*, Wildwood House, Aldershot, VK, 1988.

4. B.J.M. van Voorst tot Voorst, brief en nota *Verder bouwen aan Europa*, Tweede Kamer, vergaderjaar 1988-1989, 20596, nr. 6.

5. Een meer algemene beschouwing wordt gegeven in: David Henderson, *1992: the external dimension*, Occasional Papers, nr. 25, Group of Thirty, New York, 1989.

6. Deze schattingen gelden bij ongewijzigd macro-economisch beleid. Indien maatregelen met name in verband met de overheidsuitgaven worden verondersteld, stijgt de verwachte extra groei met ongeveer 40%. *The economics of 1992*, op.cit.

Tabel 1. Elasticiteiten van de uitvoer van ontwikkelingslanden ten opzichte van het reëel bruto nationaal product van de industrielanden, 1967-1984^a

Landengroep	Elasticiteiten		
	uitvoer volume ^a	uitvoer prijs ^a	uitvoer waarde ^a
Grondstoffen	1,6	2,3	3,9
Exporteerende landen ^b			
Industrieproducten	2,4	1,4	3,8
Exporteerende landen ^b			
Lage-inkomenslanden ^b	0,6	2,4	3,0

a. Zie voor details en verdere interpretatie van de berekeningen: IMF, *Staff studies for the world economic outlook*, 1986.

b. Landenindeling conform de *World economic outlook* van het IMF. Bron: Goldsbrough en Zaidi, op.cit., 1986.

alle ontwikkelingslanden gezamenlijk en prijs- en volume effecten te zamen nemend, resulteert een elasticiteit van bijna 4; dat wil zeggen een verandering in het bnp van de industrielanden met 1% leidt tot een verandering in de waarde van de uitvoer van ontwikkelingslanden van bijna 4%⁷.

Overigens vormen de ontwikkelingen in de industrielanden niet de enige factoren, die de exportresultaten van ontwikkelingslanden bepalen. Daarnaast en waarschijnlijk belangrijker zijn de maatregelen van handelspolitieke en andere aard die door de ontwikkelingslanden zelf genomen worden⁸. Een groeiende uitvoer zal in het algemeen een positieve uitwerking op de groei van de productie en het inkomen hebben. Verschillende factoren zijn hierbij van belang; de belangrijkste zijn dat de extra buitenlandse valuta de aanschaf van productieve importgoederen vergemakkelijkt, dat de investeringen toenemen en ten slotte, dat productiefactoren worden aangetrokken in de groeiende exportsector, waarin bij uitstap de benutting van schaalvoordelen mogelijk is.

Terugkerend naar de geschatte extra groei in de EG tengevolge van de voltooiing van de interne markt, kan deze worden gesteld op een permanente jaarlijkse toeneming in het bnp van ongeveer 1 procent⁹. Uitgaande van de genoemde elasticiteit van 4 en een EG-aandeel van 23 procent in de waarde van de uitvoer van ontwikkelingslanden¹⁰, resulteert dit in een permanente extra groei van bijna 1 procent van deze uitvoer. Het is daarbij van belang, dat bij de verwachte extra groei in de EG de inflatie onder controle blijft. Stijgende inflatie kan de rente doen stijgen en daarmee de schuldenlast verzwaren¹¹.

Of en in hoeverre de verwachte extra groei in de EG ook daadwerkelijk zal leiden tot een groei van de uitvoer van ontwikkelingslanden hangt voorts in belangrijke mate af van het handelsbeleid in de EG.

Het EG-handelsbeleid

Sinds de Tokio-ronde van onderhandelingen over vermindering van invoerbepalingen (1973-1979) geldt voor de EG een gemiddeld tarief van 6,0 procent voor de totale invoer van industrieproducten¹². Voor de invoer vanuit ontwikkelingslanden is dit gemiddelde tarief 6,7 procent. Ook voor Japan en de VS geldt een hoger gemiddeld tarief voor invoer vanuit ontwikkelingslanden dan voor de totale invoer, met grotere verschillen dan voor de EG, zoals blijkt uit tabel 2.

Voorts blijkt uit tabel 3, dat de hoogte van het gemiddelde tarief toeneemt met de fase van bewerking van het ingevoerde produkt. Deze tariefescalatie geldt voor de EG, Japan en de VS; voor de industrielanden gezamenlijk blijkt deze tariefescalatie ook bij voorbeeld duidelijk voor de productgroep leerwaren en schoenen: van grondstoffen, via halffabrikaten naar eindproducten stijgt het gemiddelde tarief van 0,0 via 4,4 tot 10,2%.

Tabel 2. Post-Tokio-ronde tarieven in de EG, Japan en de VS in procenten^a

Invoer van industrieproducten	EG	Japan	VS
Totale invoer	6,0	5,4	4,9
Invoer vanuit ontwikkelingslanden	6,7	6,8	8,7

a. Tarieven als gemiddelde, gewogen met invoer per tariefgroep. Bron: B. en C. Balassa, op.cit., 1984.

Recente ontwikkelingen in het handelsbeleid hebben echter niet zozeer betrekking op tarieven maar op non-tarifaire belemmeringen (NTB's). Voorbeelden van NTB's zijn: invoerquota, vrijwillige exportbepalingen, tariefquota en variabele heffingen. In een gedetailleerde studie van de Wereldbank blijkt, dat de invoer van industrieproducten in de EG vanuit alle landen voor 15,2% aan NTB's onderhevig is, maar vanuit ontwikkelingslanden voor 29,9%. Voor de VS zijn deze cijfers 18,6 en 16,5% resp., voor Japan 4,4 en 9,7%¹³.

Nationale bevoegdheden

De jure zijn de bevoegdheden van individuele lidstaten op het gebied van de handelspolitiek per 31 december 1969 overgegaan naar het EG-niveau. De facto zijn nationale bevoegdheden blijven bestaan. Nationale importquota, die reeds in 1969 bestonden, konden gehandhaafd blijven; de bevoegdheid om deze quota te veranderen bleef eveneens in nationale handen. Voorts kennen regelingen, die op het EG-niveau tot stand komen, zoals het General System of Preferences (GSP) en het Multivezelakkoord (MVA), een verbijzondering naar sub-quota op nationaal niveau. Vrijwillige exportbepalingen worden door individuele lidstaten afgesloten, zoals de gelimiteerde uitvoer van Japanse automobielen naar Frankrijk en Italië.

Het voortbestaan van nationale bevoegdheden op het gebied van de handelspolitiek leidt er mede toe, dat de toegankelijkheid van de individuele lidstaten voor invoer vanuit ont-

7. D. Goldsbrough en I.M. Zaidi, How performance in industrial economies affects developing countries, *Finance and Development*, vol. 23, nr. 4, 1986, blz. 6-9.

8. Zie voor een overzicht van de argumenten: J.N. Bhagwati, Rethinking Trade Strategy, in: J.P. Lewis and V. Kallab (red), *Development strategies reconsidered*, Overseas Development Council, Washington DC, 1986.

9. In *The economics of 1992*, op.cit., worden deze cijfers als onderschattingen gepresenteerd. Recentelijk zijn deze verwachtingen overigens als te optimistisch voorgesteld: L. van der Geest, Europese mythen, *ESB*, 8 maart 1989; J.A. Kay et al., *1992: Myths and realities*, Centre for Business Strategy, London Business School, Londen, 1989.

10. Dit aandeel vertoont een dalende tendens van 39 tot 23 procent in de periode 1963-1984; sinds 1984 is dit aandeel constant gebleven. *International trade 87-88*, vol. II, GATT, Genève 1988.

11. Henderson, op.cit., 1989 en S. van Wijnbergen, Interdependence revisited: a developing country perspective on macroeconomic management and trade policy in the industrial world, *Economic Policy*, vol. 1, 1985, blz. 81-137. Voor de middellange termijn wordt overigens een daling in het prijsniveau in de EG verwacht van 5 tot 8 procent: *The economics of 1992*, op.cit.

12. De tarieven zijn berekend als een gewogen gemiddelde, met als gewichten de omvang van de invoer per tariefgroep. De gegevens zijn ontleend aan: B. en C. Balassa, Industrial protection in the developed countries, *The World Economy*, vol. 7, nr. 2, 1984, blz. 179-196.

13. J.J. Nogués, A. Olechowski and L.A. Winters, Extent of non-tariff barriers to industrial countries' imports, *The World Bank Economic Review*, vol. 1, 1986, blz. 181-199. De berekening van de mate waarin invoer door NTB's wordt getroffen, heeft het nadeel dat effectief afgeweerde invoer niet wordt meegerekend. Dit wordt onderkend in B. en C. Balassa, op.cit., 1984, waarin de indruk wordt weergegeven, dat de NTB's, door de belangrijkste industriële landen toegepast sinds 1980, vooral zijn gericht geweest tegen elkaars uitvoer.

Tabel 3. Tariefescalatie in de EG, Japan en de VS; post-Tokio-ronde tarieven in procenten^a

Totale invoer industrieproducten	EG	Japan	VS
Grondstoffen	0,2	0,5	0,2
Halfabrikaten	4,2	4,6	3,0
Eindproducten	6,9	6,0	5,7

a. Tarieven als gemiddelde, gewogen met invoer per tariefgroep.
Bron: B. en C. Balassa, op.cit., 1984.

wikkelingslanden zeer verschillend is. Dit blijkt uit de gegevens in tabel 4 waar voor een aantal productgroepen de invoerpenetratie vanuit ontwikkelingslanden op de markten van individuele lidstaten is weergegeven¹⁴. Het blijkt, dat voor het totaal van de industrieproducten de marktpenetratie in 1985 voor de EG als geheel 3,7 procent bedroeg; van de lidstaten was dit cijfer voor Frankrijk het laagst (2,9%) en voor Nederland het hoogst (5,8%). Voor kleding is de marktpenetratie in Nederland het hoogst (49,8%) en voor Italië het laagst (4,7). Voor schoenen is België het hoogst (31,0) en Italië het laagst (3,2), maar voor chemische producten is Italië het hoogst (4,6) en de Bondsrepubliek het laagst (2,1).

Deze fragmentatie van de EG-markt kan voorts in stand blijven door artikel 115 van het EG-verdrag. Deze ontsnapingsclausule geeft individuele lidstaten de mogelijkheid om importen vanuit niet-EG landen tegen te houden, hoewel zij reeds in een andere lidstaat zijn ingevoerd en dus in principe vrij binnen de EG kunnen rondgaan. In de periode 1979-1987 is door de 12 huidige lidstaten 1649 maal van artikel 115 gebruik gemaakt, waarvan 685 maal door Frankrijk; in tweederde van de gevallen betrof het voorts textielproducten¹⁵. Bij het wegvallen van de interne grenscontroles in de EG kan artikel 115 niet effectief worden benut. Een gemeenschappelijke handelspolitiek zal moeten ontstaan. De vraag is of de interne liberalisatie gepaard zal gaan met een toenemende protectie jegens derde landen, zoals door Frankrijk noodzakelijk wordt geacht of dat de gemeenschappelijke handelspolitiek de interne liberalisatie zal weerspiegelen, zoals wordt voorgestaan door de Bondsrepubliek, Denemarken en Nederland, door de EG-commissie wordt gewenst en in artikel 110 van het EG-verdrag wordt voorgeschreven¹⁶.

Preferentiepyramide

De EG heeft zich in de loop der tijd omgeven met een uitgebreid systeem van preferentiële handelspolitiek. Alleen al jegens de ontwikkelingslanden is een zevental vormen van preferentiële behandeling te onderscheiden¹⁷. De meest preferentiële behandeling wordt gegeven aan de invoer vanuit de ACP-landen in het kader van de Lomé-conventies¹⁸.

Tabel 4. Openheid van EG-lidstaten voor invoer van industrieproducten vanuit ontwikkelingslanden; 1985 in procenten van de binnenlandse markt

ISIC-code ^a	Produkt-groep	België	BRD	Frankrijk	Italië	NL	VK	EG(9)
322	Kleding	12,3	38,5	12,4	4,7	49,8	19,9	21,4
324	Schoenen	31,0	19,2	7,7	3,2	28,5	15,2	10,5
35	Chem. prod.	3,4	2,1	2,4	4,6	3,7	2,5	2,9
38	Metaalprod. en machines	1,9	1,8	1,5	1,9	3,6	2,9	2,0
3	Totaal							
	industrieproducten	5,7	4,1	2,9	3,7	5,8	3,3	3,7

a. International Standard Industrial Classification.
Bron: J. Waelbroeck en J. Kol, op cit.

Preferentiële overeenkomsten zijn er voorts met de Maghreb- en Mashreq-landen in Noord-Afrika en het Midden-Oosten. Met Israël en Joegoslavië zijn aparte overeenkomsten voor handel en samenwerking van kracht. Cyprus, Malta en Turkije zijn geassocieerd met de EG. Een groot aantal overige ontwikkelingslanden krijgt een preferentiële behandeling voor hun uitvoer, krachtens het GSP. Met nog enkele andere vormen van preferentiële behandeling, is op deze wijze ontstaan wat wel genoemd wordt de pyramide van preferenties.

Niettegenstaande de lange periode van preferentiële toegang tot de EG-markten in het kader van de Lomé-conventies zijn de resultaten voor de ACP-landen tot dusverre teleurstellend. De tegenvallende resultaten hebben betrekking op de omvang van de gerealiseerde uitvoer, maar ook op de mate van diversificatie van het exportpakket. De EG-landen blijken inventief te zijn bij het ontwerpen van maatregelen om de invoer vanuit ACP-landen toch weer in te perken. De ervaringen met preferentiële regelingen ten opzichte van de Middellandse Zeelanden zijn in deze opzichten beter¹⁹.

Het GSP dat door de EG wordt toegepast omvat meer industrieproducten dan bij preferentiële systemen van andere industrielanden het geval is²⁰. Enkele maatregelen zijn genomen om met name de armere ontwikkelingslanden meer van het GSP te doen profiteren, maar het zijn toch vooral de nieuw-geïndustrialiseerde ontwikkelingslanden, NIC's, die van de geboden mogelijkheden gebruik maken. Uiteraard spelen hierbij ook aanbodproblemen in de armere landen een rol. Door de dalende tendens van tarieven in het algemeen neemt de preferentiële marge in het GSP uiteraard af²¹; de werking van het GSP wordt voorts belemmerd door het parallel voortbestaan van non-tarifaire belemmeringen, zoals het Multivezelakkoord.

Produktgroepen en sectoren

Bescherming in de industrielanden tegen invoer vanuit ontwikkelingslanden trekt vooral de aandacht waar het in-

14. De gegevens zijn ontleend aan: J. Waelbroeck and J. Kol, *The changing pattern of comparative advantage, openness of industrial countries' markets and export opportunities for developing countries*, (te verschijnen).

15. Deze beperkingen van de invoer van textiel zijn complementair aan de regelingen van het Multivezelakkoord waarin nationale invoerquota zijn voorzien. Artikel 115 is in de genoemde periode naast Frankrijk verder veelvuldig benut door Ierland (409 maal) en Italië (236). Zie bij voorbeeld: A. Sapir, Does 1992 come before or after 1990?, in: R. Jones en A.O. Krueger (red.), *The political economy of trade policy*, Basil Blackwell, (te verschijnen).

16. H.E. Scharrer, Protectionism – a necessary price for achieving the European internal market?, *Intereconomics*, jan/feb. 1987, blz. 9-13 and Commission of the European Communities, *White Paper*, 1985, op.cit.

17. Dit aantal is ontleend aan: World Bank, *World development report 1987*, Oxford University Press, New York, 1987. Een enigszins andere indeling wordt gegeven in Sapir, op.cit.

18. De Lomé-conventie werd voor het eerst getekend in 1975. Thans omvat de conventie 66 ontwikkelingslanden in Afrika, het Caraïbische gebied en de Stille Oceaan (Pacific), de zogenaamde ACP-landen. Onderhandelingen voor een vernieuwing van de Lomé-conventie zijn voor 1990 voorgenomen.

19. J.P. Agarwal, M. Dippl and R.J. Langhammer, *EC Trade policies towards associated developing countries: barriers to success*, Kieler Studien, nr. 193, J.C.B. Mohr (Paul Siebeck), Tübingen, 1985 en G.N. Yannopoulos, Patterns of response to EC tariff preferences: an empirical investigation of selected non-ACP associates, *Journal of Common Market Studies*, vol. XXV, nr. 1, 1986, blz. 15-30.

20. A. Borrmann, The significance of the EEC's generalized system of preferences, *Intereconomics*, jan/feb 1986, blz. 9-14 en V. Cable, The impact of EC policies on developing countries, in: H. Giersch (ed.), *Free trade in the world economy*, J.C.B. Mohr (Paul Siebeck), Tübingen, 1987.

21. Van 1973 tot 1982 daalde de preferentiële marge van 8,5 tot 6,7% (Borrmann, 1986, op.cit.).

dustrieproducten betreft. Toch is de bescherming rond de landbouwsector sterker. Alleen al voor twee producten, suiker en vlees, leidt deze bescherming tot een derving van exportopbrengsten voor ontwikkelingslanden, welke meer dan 50% bedraagt van de totale ontvangen hulp²².

In de EG wordt de landbouwsector beschermd door het gemeenschappelijk landbouw beleid (GLB). Simulatiestudies tonen evenwel aan dat liberalisering van het GLB geen omvangrijke effecten voor ontwikkelingslanden tot gevolg heeft²³. Ten dele komt dit, omdat landbouwproducten importerende landen nadeel van liberalisatie ondervinden vanwege hogere prijzen. Met name voor producten zoals fruit, olijfolie en wijn, zullen voorts van de toetreding van Griekenland, en mogelijk van Portugal en Spanje, geen sterke impulsen tot handelsliberalisatie uitgaan.

De gevolgen van non-tarifaire belemmeringen kunnen worden geïllustreerd aan de hand van de invoer van schoenen vanuit Zuid-Korea in het Verenigd Koninkrijk. De jaarlijkse stijging van deze invoer in reële termen bedroeg in de periode 1973-1979 ongeveer 57%; na introductie van de non-tarifaire protectie in 1979 en 1980 daalde de invoer jaarlijks met 19%²⁴.

De uitvoer van textiel en kleding vanuit ontwikkelingslanden naar de industrielanden wordt sinds 1974 in toenemende mate gereguleerd via opeenvolgende versies van het Multivezelakkoord (MVA). Sinds MVA-I (1974-1977) zijn meer producten en meer exporterende landen ondergebracht in de regeling, welke in het algemeen ook restrictiever is geworden; in MVA-IV (1986-1991) zijn bij voorbeeld restricties aangaande zijde, linnen, ramie en jute van kracht geworden. Niettegenstaande de toenemende beperkingen van het MVA is de invoer van textiel in de EG vanuit ontwikkelingslanden in de periode 1973-1983 in waarde verdubbeld en van kleding verviervoudigd²⁵. Geschat is evenwel, dat een complete liberalisatie door de EG van de handel in textiel en kleding, de werkgelegenheid in de bij het MVA aangesloten ontwikkelingslanden met 20 tot 45 procent zou doen toenemen²⁶.

Ondermijning van het GATT

Uit het voorgaande blijkt de verbrokkelde structuur van de handelsbescherming in de EG. Invoerbependingen zijn naar hun aard toegesneden op specifieke producten of sectoren en er is een grote verscheidenheid van handelsbependingen en -preferenties jegens individuele landen en landengroepen.

Beide aspecten zijn niet in overeenstemming met de fundamentele normen van het GATT. Twee van de belangrijkste van deze normen zijn: het gebruik van tarieven, als vorm van transparante en marktconforme protectie, en ten tweede, het onvoorwaardelijk non-discriminatoire karakter van protectie, dat wil zeggen dat de handelsbescherming geen onderscheid maakt tussen landen van herkomst.

Het is duidelijk, dat het gebruik van non-tarifaire handelsbelemmeringen en de discriminatie en preferentiële behandeling door de EG van individuele landen en landengroepen in strijd zijn met deze fundamentele normen van het GATT. Binnen het GATT is het gebruik van non-tarifaire belemmeringen en discriminatie alleen in uitzonderingsgevallen toegestaan. Het is geconstateerd, dat de handelspolitiek van de EG zich in de afgelopen 20 jaar in een niet-liberale richting heeft bewogen; discriminatie is daarbij tot leidend principe geworden²⁷.

De EG staat hierin echter niet alleen. Naast soortgelijke tendenties in de VS, zijn het met name de ontwikkelingslanden geweest, die op een preferentiële behandeling hebben aangedrongen. Deze voorkeur voor preferenties hebben de ontwikkelingslanden derhalve gemeen met de EG. Ook de bron is dezelfde: namelijk, de vrees, dat gelijke be-

handeling en gelijke mogelijkheden onrechtvaardig zijn wanneer landen ongelijk zijn. Door discriminatie tot norm voor het internationale handelsverkeer te prefereren, wordt door de EG en de ontwikkelingslanden de positie van het GATT ondermijnd. Martin Wolf spreekt hierbij van een 'unholy alliance'²⁸.

Slotbeschouwing

Van de voltooiing van de interne markt wordt een positieve impuls verwacht voor de economische groei in de EG. Daarbij wordt een permanente extra groei van het bruto nationaal produkt gehanteerd van tenminste 1% per jaar. Deze extra groei zal in principe leiden tot een extra groei in de totale uitvoer van ontwikkelingslanden van eveneens 1%. Of en in welke mate deze uitvoertoename zal worden gerealiseerd hangt in belangrijke mate af van de ontwikkelingen in het EG-handelsbeleid na 1992.

Het huidige EG-handelsbeleid heeft een verbrokkelde structuur. Nationale bevoegdheden zijn blijven bestaan. Tussen de lidstaten zijn belangrijke verschillen te constateren in openheid jegens de invoer vanuit ontwikkelingslanden. De EG heeft zich omringd met een pyramidaal stelsel van preferentiële handelsbetrekkingen. Het onderscheid naar handelspartners wordt gecompenseerd door verschillen in handelsbependingen naar producten, wat betreft zowel de tariefstructuur als ook en met name de niet-tarifaire belemmeringen. Door discriminatie te verheffen tot norm voor de regulering van het internationale handelsverkeer wordt het GATT ondermijnd.

Het tot stand komen van de interne EG-markt kan evenwel tevens worden gezien als een voorafspiegeling van handelsliberalisatie op wereldschaal. Verdergaande liberalisatie van de wereldhandel wordt door de EG-commissie als een noodzakelijk vervolg op de interne liberalisatie gezien. De Nederlandse regering deelt dit standpunt.

De huidige Uruguay-ronde van onderhandelingen en de komende besprekingen rond de eventuele vernieuwing van de Lomé-conventie en het Multivezelakkoord bieden mogelijkheden om dit standpunt te concretiseren. De opstelling van de EG daarbij zal worden beïnvloed door de stellingneming van Japan, de VS en de andere industrielanden maar ook van de ontwikkelingslanden.

Jacob Kol

22. Voor suiker werd het verlies voor 1983 berekend op 7391 mln. dollar in prijzen van 1980; voor vlees op 5095 mln. dollar als jaargemiddelde voor de periode 1979-1981. In prijzen van 1980 bedroeg de totale hulpoverdracht in 1983 door de industriële landen 22500 mln. dollar. World Bank, *World development report 1985*, Oxford University Press, New York, 1985.

23. Zie bij voorbeeld: W. Tims, *EC agricultural policies and the developing countries*, in: L.B.M. Mennes and J. Kol (red.), *European trade policies and the developing world*, Croom Helm, Londen, 1988.

24. World Bank, 1985, op.cit. Diverse methoden echter, waarvan door exporteurs van schoenen werd gebruik gemaakt, om non-tarifaire belemmeringen in de VS te ontgaan, worden beschreven in R.E. Baldwin, *Protectionism and social justice in: Protectionism and growth*, EFTA, Genève, 1985.

25. De invoer van textiel in de EG vanuit ontwikkelingslanden bedroeg 2005 mln. dollar in 1973 en 4139 in 1983; voor kleding waren deze cijfers respectievelijk 2121 en 8032 mln. dollar. Zie: J. Kol, *Exports from developing countries: facts and scope*, *European Economic Review*, vol. 31, 1987, blz. 466-474.

26. De uitkomsten van deze schattingen hangen af van de gemaakte veronderstellingen; zie: K.A. Koekkoek and L.B.M. Mennes, *Some potential effects of liberalizing the Multi Fibre Arrangement*, in: L.B.M. Mennes and J. Kol (red.), 1988, op.cit.

27. D. Henderson, 1989, op.cit.

28. M. Wolf, 1988, *An unholy alliance: the European Community and developing countries in the international trading system*, in: L.B.M. Mennes and Jacob Kol (red.), 1988, op.cit.